

Heldergem

Nieuwe wijn in oude zakken

30 januari 2010

Heldergem? Alweer? Ja, ja, ik hoor het jullie al vragen. Immers, ik kan de keren dat ik daar ging wandelen al niet meer tellen. Zelfs kort geleden nog, was ik daar. Daarom dat ik dacht ondertussen al lang alles gezien te hebben wat de streek te bieden had. De keuze van dit dorp voor alweer een wandeling was dus niet ingegeven door het verlangen nieuwe horizonten te openen. Eerder was het een noodgreep omdat het aanbod binnen een bereikbare straal om de eigen woonst erg beperkt was. Het was me eerder om de beweging te doen. Het spel eerder dan de knikkers, zullen we maar zeggen. Hoe een mens zich toch kan vergissen! Het was een interessante wandeling en het bleek alweer dat je niet mag toegeven aan vooroordelen.

Het was in de loop van de voorgaande avond en nacht al wat gaan sneeuwen. Zo bij tussenpozen. Het zag er vooreerst niet naar uit dat dit koude manna het lang zou uithouden. Toen ik zaterdagmorgen vroeg naar buiten keek echter, bleek er toch een dunne laag te liggen. Van zodra ik buiten kwam werd het duidelijk dat het niet bij dat laagje zou blijven want de korrelsneeuw tikte nadrukkelijk op het autootje en mezelf. Op weg naar Heldergem bleef het de hele tijd met veel overtuiging sneeuwen. Met een tamelijk felle wind die zo nu en dan het witte goedje bijna horizontaal voortjaagde. Het maakte het rijden niet bepaald gemakkelijker want het was nog te vroeg opdat de strooidiensten al hun volledige ronde hadden kunnen afmaken. Op de rotonde vlak voor Heldergem begon het autootje opeens een eigen wil te ontwikkelen over de te volgen weg. Maar doordat de snelheid laag was en ikzelf gespitst op dergelijke eventualiteit, kon de controle snel herwonnen worden. Op de wandeling later werd het duidelijk dat niet iedereen zo voorzichtig of fortuinlijk was geweest. Aan het eind van een smal, vrij steil straatje bergaf gingen rijsporen niet de hoek om maar resoluut rechtuit. Er lag ook een twee stenen dik muurtje scheef in een voortuintje. Samen met wat plastic overblijfselen van het aanrijdende voertuig getuigde dat alles van wat er daar vroeg op de morgen mis was gegaan. Er lag in Heldergem een sneeuwta-pijt van wel vijf centimeter dik. Dat beloofde dus voor de komende wandeling.

Ik sprak al even over mijn scepsis aangaande wat deze wandeling, behalve de lichamelijke inspanning, zou te bieden hebben. Inderdaad was het begin van de wandeling hetzelfde van wat ik al meerdere malen had meegemaakt. Dat kon ook moeilijk anders want het startpunt was alweer het Parochiecentrum. Een wat afgeleefd zaaltje vlak tegenover de kerk. Ik vermoed dat Heldergem niets anders te bieden heeft aan accommodatie. Iedere organisator heeft het steeds over „Huize Glorieux“ en dat intrigeerde me wel enigszins. Die bewuste Glorieux is onderpastoor geweest in Heldergem maar de man had nog heel wat meer in zijn mars. Zelf kwam hij voort uit een welgesteld milieu van West-Vlaamse boeren. Wat niet belet dat hij ernstig beroerd werd door de armoede die onder de eenvoudige bevolking heerste. Hij vond (terecht) dat een betere opleiding van de jongeren daar een positieve verandering kon in brengen. Ten koste van heel wat inspanningen en het maken van grote schulden, die hem tot na zijn dood werden nagedragen, stichtte hij technische scholen. Onder andere in Ronse en in Gent. Het leverde hem toentertijd de titel van „Don Bosco van het Noorden“ op. Ook in de bouw van de huidige Sint Amanduskerk in Heldergem had hij de hand. Het is namelijk zo dat de kerk ooit op een heel andere plaats stond. In het

„Oude Dorp“. Een stuk lager op de helling naar Aaigem toe. Die oude kerk werd ooit nog hersteld en uitgebreid en slechts enkele jaren later alweer afgebroken. Ik vroeg me af wat de oorzaak kon zijn van dit schijnbaar irrationele gedrag. Ik heb gevonden dat het kwam doordat de bliksem was ingeslagen op de toen vernieuwde kerk die daarbij zo ernstig werd beschadigd dat nieuwbouw moest overwogen worden. Daarop is er een soort enquête georganiseerd met de vraag of die kerk op dezelfde plaats moest blijven. Daarbij waren er slechts „8 burgers in gans de gemeente“ die daarvoor te vinden waren. En dus staat de kerk nu waar ze staat: boven het landschap verheven, hogerop in het Nieuwe Dorp. Hoe klein en onbekend Heldergem verder eventueel mag zijn, het laat wel nog elders een bronzen stem horen. In Sint-Genesius-Rode beiert een klok uit Heldergem. Al schijnt dit nagevoeg niet geweten te zijn en de reden ervan duister. Ik heb het ook maar ergens gevonden en ik claim absoluut geen deskundigheid terzake. Op de bewuste klok van 300 pond zou namelijk staan: „Mijn naam Francisca. De parochianen schonken me in 1849. Petrus Antonus was mijn peter en Francisca Desadeleer mijn meter. Onder het heerschap van J.B. De Mayer, A.L.J. van Aerschodt en Van den Gheyn werd ik gegoten te Leuven“. Het schijnt me wel een hele tekst om dat op een klok aan te brengen. Tussen haakjes: Jean-Baptiste De Mayer was pastoor te Heldergem van 1837 tot 1874.

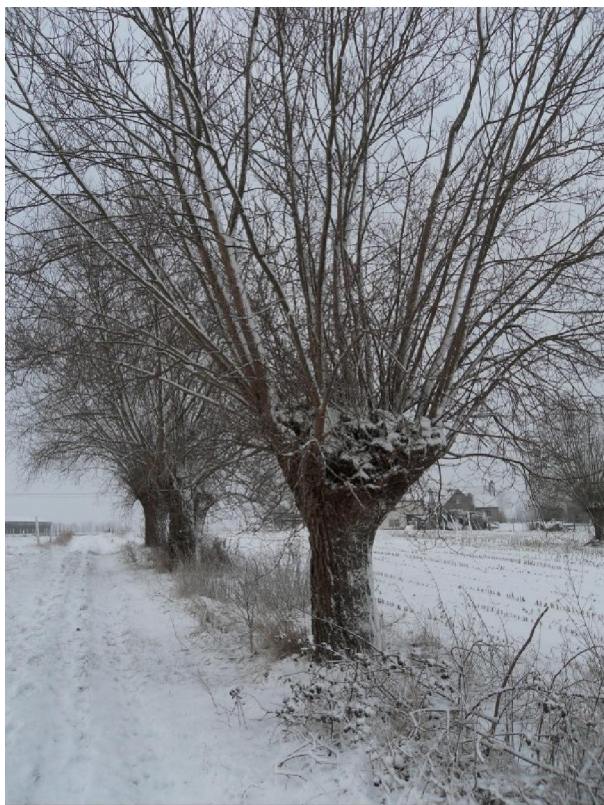
Deze tocht begon met het bol liggende asfaltweggetje vlak tegenover de kerk, de Krekelbos. Dat weggetje daalt eerst tussen de huizen maar even later verliest het straatje zijn naam en maken de huizen plaats voor de aanblik van een heuvelend landschap. Iets waarvan dit keer slechts weinig te zien was. Dat kwam doordat het nog donker was om ongeveer half acht in de morgen en bovendien doordat de sneeuw nog altijd dicht door de wind werd voortgejaagd. Het tegelpaadje leidde vrij steil naar beneden, naar de Steenbeek toe. Deze wandeling had immers als ondertitel „Steenbeektocht“ meegekregen. De bewuste beek ontspringt op de Hoogkouter en mondt even verder bij het Oud Dorp uit in de Molenbeek. Vanaf de Steenbeek gaat het pad weer omhoog. En nogal steil ook want het gaat hier naar het hoogste punt op de wandeling: 80 meter boven de zeespiegel. Hoewel het hier nog niet zo heet, heeft het landschap toch de allure van de Vlaamse Ardennen. Met hoogteverschillen tussen 20 en 80 meter. Boven op de 80 meter hoge kam ligt het gehucht Hoom en de baan heet hier dan ook Hoomweg. Bij voorgaande wandelingen had ik van een weinig verder kijk gekregen op een houten windmolen. Die was nu, in het aarzelende ochtendlicht en door de immer vallende sneeuw niet te zien. Dat was ook niet nodig want dit keer ging de wandeling er recht naartoe!

De Molen ter Rijst of Buysemolen in Sint-Antelinks. De witte vlekken zijn sneeuwvlokken!

Het is de molen Ter Rijst of Buyse(s)molen die aan de Kamstraat in Sint-Antelinks staat. Een mooie houten staakmolen die, zoals de meeste van zijn soortgenoten, een lange geschiedenis kent. Er wordt aangenomen dat op deze plaats reeds in de 13^e eeuw een windmolen moet gestaan hebben. Lange tijd was de Norbertijnerabdij van Ninove de eigenaar. De oudst gekende molenaar was Cornelius De Ranc en die vermelding dateert uit 1427. Aan zijn tweede naam van Buysemolen of Buysesmolen kwam hij doordat in 1839 de familie Buyse er eigenaar van werd. In 1934 was Karel Buyse met zijn 94 jaar de oudste molenaar van het land. In 1944 reeds werd de molen beschermd als monument. Waarbij ik me steeds afvraag waar men in volle oorlog nog de euvele moed vandaan haalde om iets überhaupt te beschermen terwijl er juist volop vernietigd werd. In 1975 werd de molen eigendom van de Belgische Staat en in 1976 stortte de molen in. Het

staat iedereen vrij hierin een teken te zien. Of niet. Pas in 2007 werd begonnen met het volledig herbouwen van de molen en op 15 augustus 2008 werd hij weer in gebruik genomen. Geen wonder dat hij er nog zo fris bij staat.

Het sneeuwlandschap onderweg

Waar de molen staat ligt ongeveer de grens van drie dorpen: Heldergem, Sint-Antelinks en Woubrechtegem. Behalve Heldergem is mij vooral Sint-Antelinks bekend. Al is het dan vele jaren geleden dat ik er nog geweest ben. Het is een klein dorp in de Belgische provincie Oost-Vlaanderen en een deelgemeente van Herzele. Sint-Antelinks was niet altijd... Sint-Antelinks. In een akte uit 966 (die gekopieerd werd in de 15^e eeuw) duikt als naam voor het dorp Ransbecca op. Later Ransbeek. Het is een zeer oude plaatsnaam van Germaanse oorsprong, ontstaan door de samenvoeging van raaf en beek. Het eerste deel van die naam komt niet van de bekende vogel, maar eerder van de Germaanse persoonsnaam Raaf. Deze oude dorpsnaam is nu nog terug te vinden in de „Ransbeekstraat“, het „Hof te Ransbeke“ en in de „Ransbeek“ zelf. De geschiedenis van het dorp loopt lange tijd gelijk met die van het buurdorp Woubrechtegem. Tot 1630 waren beiden een „'s Graven propre dorp“ Waarbij het daar

niet schoner of „properder“ was dan elders. Het betekende dat het eigendom was van de Graaf van Vlaanderen zelf. Later behoorden ze als leen tot de Ninoofse abdij. Pas in 1795 werden ze, door toedoen van de Franse bezetter, elk volwaardige zelfstandige gemeenten. Waarom het daar nu zo heet is min of meer een raadsel. De naam is van Ransbeke via Sint-Dentelins, Sint-Antelins tenslotte Sint-Antelinks geworden. Over een eventuele heilige van die naam heb ik nauwelijks iets gevonden. Sint Dentelins moet al op zevenjarige leeftijd gestorven zijn. Ze begonnen er vroeg aan, destijds. Maar iemand die misschien ooit nog aanspraak kan maken op heiligheid is in dit bescheiden dorpje geboren. Namelijk Jules Victor Daem die hier in 1902 het levenslicht zag. Hij was ooit bisschop van het bisdom Antwerpen. Mijn herinnering aan het dorp heeft te maken met de plaatselijke toneelvereniging Ransbecca. Elk jaar voeren die een, meestal komisch, stuk op waar de bevolking uit de omliggende dorpen op afkomt. Die toneelvereniging heeft ooit het gezelschap waar ik toen deel van uitmaakte uitgenodigd met een productie waarin ik de immer hongerige bullebak mocht spelen. Tja, ik kan het niemand verwijten want ik had het stuk voor een groot deel zelf geschreven. We werden heel goed onthaald in Sint-Antelinks met half verbrande, veel te zoute kip achteraf. Maar het was allemaal met de beste bedoelingen gegeven en voor één keer had ik niet alleen in het stuk zelf honger.

Na een ruim rondje om de molen ging het langs de Keiberg. Daar ben ik al eerder geweest maar in zijn witte wade herkende ik nagenoeg niets. En zo ging het voor de eerste keer naar een schooltje waar we ons stempeltje konden halen. Je kon er ook verpozen. Dat deden nogal wat wandelaars die blijkbaar even van het nogal gure weer verschoond wilden blijven. Met gratis glühwein toe. Men moest er echter wat samengevouwen op vaste zitjes aan de tafels plaatsnemen. Dat meubilair was duidelijk voor een heel ander formaat gebruikers bedoeld. Van hieruit vertrok de volgende lus van het parcours waarna we hier terug moesten aanleggen om het tweede stempeltje te krijgen. Ten bewijze dat we het voorgeschreven traject hadden afgelegd.

De kerk van Nederhasselt

In de vers gevallen sneeuw was het eigenlijk wel gemakkelijk stappen. De schoenen hadden een redelijk goede grip op deze poederige ondergrond. Waar echter auto's gepasseerd waren, was het uitkijken want die harde sneeuw was echt soms gevaarlijk glad. Nu en dan verborg de sneeuw ook een verrassing. In de vorm van waterplassen die waren dichtgevroren met een dun laagje ijs dat bij het betreden met een hol geluid knapte. Niet dat dat an sich zo link was. Wel soms onaangenaam. Erger waren de ondiepe plassen waarvan het ijs niet brak maar die daardoor uitglijden tot een reëel gevaar maakten. Ik heb het echter zonder belangrijke uitschuivers overleefd.

Deze wandellus ging door Nederhasselt. Voor het geval iemand het zich afvraagt: er bestaat inderdaad ook een Ophasselt. In tegenstelling met wat de naam zou laten vermoeden is het reliëf ook hier uitgesproken heuvelachtig met hoogteverschillen die van 20 tot 70 meter boven de zeespiegel gaan. Nederhasselt is een deelgemeente van Ninove. Het dorp ligt in wat Zandlemig Vlaanderen wordt genoemd, aan (alweer) de Molenbeek.

Nederhasselt is lange tijd met het volgende dorp Aspelare onderdeel gebleven van dezelfde baronie. Tot in 1784 zelfs. Totdat de baron van Boelare, Charles-François de Cassina, beide dorpen uit zijn domein lichtte en ze voor 11.000 gulden verkocht aan Louis-Joseph de Coninck, ridder van het Heilig Roomse Rijk, heer van Cambeke, Outer, Sint-Gillis-Dendermonde, Zwijveke en Denderbelle, in wiens familie het bleef tot aan de Franse revolutie. In

De kerk van Aspelare. Zon én sneeuwval tegelijk.

Aspelare bestaat een „Melkbos“. Zou het hier zijn dat Dylan Thomas zijn inspiratie haalde voor “ Under the Milkwood“? Toen ik achter de kerk van Aspelare voorbij ging begon de zon te schijnen en bovendien... was het nog aan het sneeuwen! Van het verschijnsel waarbij het regent en tegelijk de zon schijnt zegt men dat het „duiveltjeskermis“ of „kermis in de hel“ is. Wat moet je dan van deze weersomstandigheid zeggen? Dat het „kermis in de hemel“ is? Immers de juffrouw in de kleuterklas hield ons voor dat, wanneer het sneeuwde, „Jezuke zijn beddeke aan het uitschudden was“.

Of de engeltjes. Dat wil ik even kwijt zijn. Ik weet het niet, het moet daar toch maar een kouwelijke bedoening zijn wanneer het beddengoed er zo uitziet. Of zouden ze daar allemaal waterbedden hebben misschien? Achter de kerk van Aspelare, bij een wild bruisende beek, stond een gebouw dat erg veel weg had van een oud industrieel complex. En zowaar, het gaat hier om een (gewezen) watermolen. De nogal woest tekeergaande waterloop is de Beverbeek. Aan die beek, ter

De korenwatermolen op de Beverbeek te Aspelare, in verval en... te koop?

hoogte van de Damweg, staan de resten van wat een korenwatermolen geweest is. Oorspronkelijk was de molen eigendom van Pieter Menschaert molenaar te Aspelare. Door overerving kwam de molen achtereenvolgens in 1850 in handen van Jan-Frans Menschaert en in 1852 van Pieter Priels-De Grave. Op 7 januari 1860 verongelukte deze molenaar in de molen, verpletterd door een omvallende molensteen die hij aan het bewerken was. In 1872 werd een stoommachine geïnstalleerd. Hiervoor werd de hoge vierkante schouw gebouwd die nu nog het geheel domineert. In 1957 werd de molen dan gedeeltelijk herbouwd en gewijzigd in een maalderij aangedreven door

een dieselmotor. Het overbodig geworden ijzeren bovenslagrad werd een tiental jaar later verwijderd. Het gebouw staat er nu vervallen bij. De muurvoegen zijn losgekomen en de hoge schoorsteen staat scheef. Nog in 2009 stond de molen te koop en niets aan het uiterlijk wijst erop dat de verkoop intussen ook voltrokken is.

Het laatste stuk van de af te leggen 18 kilometer had niet zoveel geschiedenis. Behalve dat het traject leidde door geleidelijk aan meer bebouwd gebied doordat we Heldergerm naderden. Daardoor werden de stukken weg met verharde sneeuw talrijker. Wat het stappen minder ontspannen maakte. Ondertussen was de zon er in al haar glorie doorgekomen en was de sneeuw ijverig aan het dooien gegaan. Schoonheid is nu eenmaal vergankelijk.

Nieuw leven in de sneeuw. Zou de lente dan toch op komst zijn?

©Michel Christiaens